

for det værdifulde i, at det efterladte manuskript er blevet udgivet. Også det andet bind, fordi de to bind udgør en helhed. Det er værdifuldt, at Skyum-Nielsen har gennemlæst *Diplomatarium Danicum* og konsekvent giver kildehenvisninger. Den politiske historie er levende skildret, om end noget indforstået. Den særlige fokus på den egentli-

ge underklasse, og på kvinderne, er et moderne træk. Den manglende interesse for at forstå, hvordan samfundet fungerede og udviklede sig, er for mig en væsentlig mangel, mens fikseringen på og beundringen for Valdemar og Margrethe måske virker lidt gammeldags, men umiddelbart charmerer.

Erik Ulsig

NYERE TID

Per O. Hernæs: *Slaves, Danes, and African Coast Society. The Danish Slave Trade from West Africa and Afro-Danish Relations on the Eighteenth-Century Gold Coast.* (University of Trondheim, Department of History, 1995). 420 s.

Da den florissante handelsperiode satte ind i den danske helstat, omtrent samtidig med den amerikanske uafhængighedskrig, kunne danskerne allerede se tilbage på en lang tradition for oversøisk handel og kolonihandel. Dannebrog blev hejst 1620 første gang i Trankebar i Sydindien. Omtrent et halvt århundrede senere fulgte erhvervelsen af Jomfruøerne i Caribien og opførelsen af flere fæstninger ved den vestafrikanske Guldkyst, og i første halvdel af det 18. århundrede kom Grønland for anden gang under dansk herredømme.

Udforskningen af den danske atlantiske trekantshandel har afstedkommet kontroverser mellem historikerne, som først og fremmest har samlet sig om spørgsmålet, om afskaffelsen af slavehandelen under dansk flag skete af humanitære grunde, eller der simpelthen var tale om økonomisk nødvendighed? I denne debat er teorier og grove modelforestillinger blevet inddraget, hvilke

ofte ikke har kunnet stå for nærmere empirisk kontrol.

Heroverfor har Per O. Hernæs valgt en mikrohistorisk tilgang, hvilket muliggør en bedre funderet vurdering af den atlantiske trekantshandel som fænomen. Hele to kapitler omhandler en kvalitativ, eksemplarisk beskrivelse af afro-danske kontakter og en tilsvarende kvantitativ fremstilling af dansk Afrika-handel.

Forfatteren redegør eksempelvis for stammefyrsten (Caboceer) Tetteh Djabaku's politiske forbindelser, eller snarere forviklinger, med danskerne i de lokale magtsystemer på den vestafrikanske Guldkyst. Af særlig betydning var drøftelserne (»palaver«) mellem stammefyrsten og de europæiske købmænd, hvilket Hernæs behandler i ét kapitel. Han har herved befriet dette begreb for dets negative betydning og placerer institutionen med essentiel funktion i det lokale magtsystem.

Begge bogens kvalitativt orienterede kapitler beskæftiger sig med omfanget af den danske transatlantiske slavehandel og betydningen af varebyttet under Dannebrog for selve Guldkysten. Forfatteren når herved til det resultat, at trekantshandelen under dansk flag som helhed betragtet snarere var af marginal betydning. Afslutningsvis bliver både

kvalitative og kvantitative tilløb til en – desværre for kortfattet – helhedsvurdering indplaceret i forhold til den hidtidige forskning.

Som følge af den mikrohistoriske tilgang er der mange solide informationer at hente i Per O. Hernæs' afhandling, ikke blot for Afrika-historikeren, men

også for den økonomisk interesserede historiker. Endnu engang synes den tese dokumenteret, at store teorioverbygninger i historievidenskaben ikke altid er nødvendige, men tværtimod ofte stiller sig hindrende i vejen for ny erkendelse.

Martin Krieger

DET 20. ÅRHUNDREDE

Søren Kolstrup: *Velfærdsstatens rødder. Fra kommunesocialisme til folkepension*. SFAH skriftserie nr. 38. (Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie, 1997). 496 s., 400 kr.

Søren Kolstrup – gymnasielektor i Nakskov – har et betydeligt forfatterskab bag sig. Det begyndte allerede i 1972 med den store afhandling om 8-timers dagens gennemførelse (i *Erhvervshistorisk Årbog*), der var velskrevet og baseret på omfattende litteratur- og arkivstudier. Det samme kendetegner det nye arbejde, der indbragte ham ph.d.-graden ved RUC. Bogen er og vil vedblive at være et af de vigtigste og vægtigste bidrag til Socialdemokratiets historie. Til dette kommer, at det er et betydningsfuldt og inspirerende vidnesbyrd om, at lokalhistorien kan yde helt afgørende tilskud til den almindelige samfundshistorie.

Kommunesocialisme er ideen om, at socialismen kan virkeliggøres uafhængig af staten gennem kommunale initiativer og foranstaltninger (lokale monopoler overtages af kommunerne, alle sociale ydelser og kulturelle aktiviteter finansieres af kommunerne). Tankegangen var ikke et isoleret dansk, men et internationalt fænomen. Mest markant kom den kommunesocialistiske bevægelse til udtryk i Wien i 1920'erne, men også i Nor-

ge, her under navnet municipalsocialisme, gjorde bevægelsen sig tidligt stærkt gældende. I Danmark står Nakskov, Esbjerg og Århus – og i en vis grad også København – som de klareste udtryk for byer med kommunesocialistisk dominans. Kommunesocialisme manifesterede sig kraftigt på områder som ældreforsorg, skoler, sundhedspleje (skolelæger, skoletandpleje, hospitaler) og skolebe-spisning, som blev finansieret over kommuneskatter og med lige adgang for alle. Kommunesocialismen – efter Kolstrup velfærdsstatens rod – står ikke som en helstøbt og samtidig facetteret ideologi. I Danmark var den i virkeligheden blot en beskrivelse af den politik, der blev ført i nogle kommuner. Ideologien var formet i tiden fra 1880'erne i de socialdemokratiske programmer og manifeste, nogle relateret til mere eller mindre aktuelle problemer, andre mere langsigtede. Det var synspunkter gældende for hele samfundet; men som man fik mulighed for at realisere i kommuner, hvor man vandt magten. Der er således ikke tale om nogen klar opstilling af begrebet og dets afgrænsning. På mange områder blev kommunesocialisme et udtryk for, hvad der pragmatisk var mulighed for på lokalt plan at gennemføre af Socialdemokratiets almene program og dertil, hvad kommunalpolitikkerne efter gemyt eller interesser prioriterede.